

УДК 351.83 : 316.323

Молодцов Олександр Володимирович

професор кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
доктор наук з державного управління, доцент

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ
МАТРИЦЬ У КОНТЕКСТІ ДИНАМІКИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ
ЗМІН**

*(Частина 2. Деякі думки щодо особливостей інституціональної матриці
в Україні)*

Анотація. У статті розкрито основні теоретичні позиції щодо оцінювання
особливостей інституціональної матриці в Україні.

Ключові слова: субсидіарна та комунітарна інституціональні матриці,
інституціональна амбівалентність, інституціональна ідентичність.

**Молодцов А.В. Методологические аспекты теории
институциональных матриц в контексте динамики институциональных
перемен**

Аннотация. В статье раскрыты основные теоретические позиции относительно
оценки особенностей институциональной матрицы в Украине.

Ключевые слова: субсидиарная и коммунитарная институциональные матрицы,
институциональная амбивалентность, институциональная идентичность.

**Molodtsov O.V. Some thoughts about the peculiarities of the
institutional matrix in Ukraine**

Annotation. In the article explicated the main theoretical positions concerning the
evaluation of the peculiarities of the institutional matrix in Ukraine.

Key words: subsidiary and communitarian institutional matrix, institutional ambivalence,
institutional identity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Це дослідження є
продовженням уже опублікованої статті в цьому ж журналі [13],
де відтворено основні позиції теорії інституціональних матриць, показано їх
методологічне значення для проведення виваженої інституціональної
політики щодо впровадження інституціональних змін. У межах цієї
проблематики розкрито різні конотації поняття «інституціональна матриця»,
надано стисло характеристику X та Y інституціональних матриць як моделей
базових інститутів, їх альтернативності, біполярності та комплементарності.
Тому розуміння логіки викладу результатів цієї статті потребуватиме від

читача ознайомлення з попередньою або він може звернутися до інших джерел, де розкривається аналогічна проблематика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Автору не відомі вітчизняні праці, де б поставлена проблема стала предметом спеціального дослідження. Зокрема, у працях таких учених, як В. Єлагін., А. Михненко, Е. Макаренко, Н. Макаренко, інституціонально-матрична проблематика висвітлена на рівні загальних положень. Деякі автори спрощують підходи щодо оцінювання інституціональної матриці України, розглядаючи її через призму недосконалості формальних інститутів [16]. У контексті предмета нашого дослідження певним винятком є праця В. Липова, який розглянув явище комплементарності як чинник формування соціально-економічних систем [12]. Як методологічну основу цієї розвідки ми використовуємо насамперед праці таких зарубіжних учених, як Т. Веблен, Р.Коуз, К.Поланьї, Д.Норт, О. Уїльямсон, С. Кірдіна тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Українські дослідники інституціональної проблематики уникають давати конкретну відповідь щодо особливостей інституціональної матриці, що сьогодні функціонує в Україні. Проте, на наш погляд, розуміння цієї специфіки може дати можливість формування концептуального бачення реформування інституціональної системи та подолання труднощів на шляху євроінтеграції. Ми критично ставимося до позиції, що «інституціональну матрицю, яка склалася в Україні, слід розглядати як хворобливу мутацію; формальні інститути існують більшою мірою декларативно, а реально функціонують їх «замінники» – неформальні негативні інститути» [16]. Такий підхід є однобічним, він не дає пояснення реальних причин слабкості інституціональної системи сьогоднішньої України. Категоріальний апарат, потрібний для віддзеркалення інституціональних процесів і змін, має бути розширений. Сьогодні домінує апологетика західних зразків інститутів, некритичне сприйняття європейських інституціональних практик, спрощення

проблеми їх упровадження в Україні. На наш погляд, інституціонально-матричні дослідження можуть бути методологічною основою для розуміння шляхів і способів інституціональної та ментальної інтеграції українців до європейського геополітичного простору.

Формулювання цілей статті. Мета цього дослідження – висловити деякі теоретичні позиції щодо особливостей інституціональної матриці в Україні. Сама назва статті свідчить про те, що автор не претендує на системний виклад питання, оскільки системність потребує глибоких різнопланових міждисциплінарних досліджень цієї проблематики. У такому разі спробуємо навести аргументи на користь того, що на території сучасної України сформувались і до цього часу функціонують одночасно два типи матриці, інститути яких, як ми знаємо, є біполярними. Інакше кажучи, ми будемо доводити амбівалентність інституціональної матриці в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як ми вже знаємо, у теорії, яку просуває С. Кірдіна, усе розмаїття інституціональних матриць зводиться до двох типів – Х і У. Їх ще інколи називають східною та західною матрицями. Щоб назви матриць не звучали так абстрактно (Х–У) і щоб не пов'язувати їх із географічними вимірами (східна чи західна), краще їх назвати за чинником домінантності ідеологічного інституціонального компонента комунітарною та субсидіарною матрицями.

До комунітарної матриці віднесено Росію, а також прилеглі до неї східні території [8, с. 56]. Росія успадкувала цю матрицю від Московії, що на початку своєї історії мала модель децентралізованої князівської влади. Проте після того, як стала частиною Золотої Орди, вона отримала зразок і поштовх до розвитку моделі державності ординського типу, побудованої відповідно до логіки комунітарної матриці. У різних сферах життя почали утверджуватися принципи жорсткої централізації та уніфікації державного життя. Логіка цього процесу відтворена С. Кірдіною, й нам немає сенсу її відтворювати [8, с. 280-287].

Сучасній Росії притаманні всі риси комунітарної матриці, про що стверджують самі російські дослідники. Високий ступінь централізації влади є однією з її основних характеристик. Зішлемося на думку російських учених, які зазначають, що, незважаючи на низку реформ, метою яких є осучаснення моделі державного управління, сутність її залишається незмінною. Ось що каже про це А. Калганова: «Істотним гальмом стала культура місцевого самоврядування, що багато в чому була сформована радянською політичною традицією. Збереження традиційного менталітету значної частини населення, регіональних і муніципальних керівників призвело до того, що модель – європейська за формою – дала інший ефект у реальних російських умовах» [7]. Тобто формальну структуру місцевого самоврядування створено, водночас вона функціонує без «духу свободи», про який свого часу говорив А. Токвіль у праці «Про демократію в Америці» (1860). Зразки західної моделі демократії у такому разі не «спрацьовують». Виникає питання далеко не риторичне: чи треба тоді їх копіювати? Західний досвід, насамперед Великої Британії, Франції, США, як вважає Фернандо Аїнса (Fernando Aínsa), іспано-уругвайській письменник і філософ, не обов'язково підходить для будь-якого типу суспільства [2, с. 199].

А як щодо України? Незважаючи на відсутність однозначних характеристик типу інституціональної матриці, що функціонує в Україні, не бракує загальних суджень про її глибинні демократичні корені, які начебто остаточно реалізовані в сучасних умовах через інститут місцевого самоврядування. Проте чи отримали ми реальний «дух свободи» (за А. Токвілем)? Інституціональні традиції, що виникли в глибинах історії України, з часом змінюються. Простежити логіку цих змін не так уже й просто. Звернемо увагу лише на найбільш значущі історичні чинники впливу й спробуємо відбити їх логічний зв'язок із формуванням сучасної інституціональної матриці в Україні.

Насамперед відзначимо той факт, що на Русі історично формувалися

базові елементи як субсидіарного, так і комунітарного типів інституціональної матриці. Елементи останнього простежуються з X століття, коли територіально-владна структура стала набувати чітко вираженої ієрархії, у якій держава функціонувала як союз князівств під владою великого князя. У центрі було сконцентровано податки (економіка), князівську владу (політика) та релігійну владу (ідеологія). Одночасно з цим діяли також вічові форми управління, які ми оцінюємо як елементи децентралізації, що задаються інститутами субсидіарного типу матриці. Недарма знать тодішньої Київської Русі вважала себе частиною норманського (європейського) світу, який сьогодні ми беззастережно відносимо до субсидіарного типу інституціональної матриці.

Можемо припустити, що така інституціональна амбівалентність спричинила дещо спрощені романтизовані підходи до оцінювання архетипу ментальності українського народу, що лежить в основі інституціональної матриці суспільства. Одні наполягають на виключно комунітарному характері українців як представників слов'янського суперетносу, у системі цінностей якого давно сплетені державність, соборність, общинна рівність. Як стверджує Н. Ільченко, державність, насаджена зверху, проникла в народну свідомість і навіть підсвідомість [6]. Інші звертають увагу на природний та глибинний характер демократизму українців, завдяки якому виникла така форма національної української держави, як гетьманщина. Вона оцінюється як політичний устрій з яскраво вираженими демократичними рисами.

В. Козаков виокремлює ментальні цінності, що, як він вважає, мають стати основою для гармонізації суспільно-владних відносин в Україні [10, с.127-135]. Ідеться, зокрема, про такі цінності: а) індивідуалізм як найсуттєвіша риса українського буття (хуторянський індивідуалізм); б) світоглядна толерантність; в) консервативність української ментальності; г) прагнення до особистої свободи. Автор спеціально звертає увагу на

важливість українського індивідуалізму, що може стати важливою передумовою для розбудови розгалуженого громадянського суспільства, заснованого на ліберальних принципах. Хоча за бажання можна обґрунтувати інші наслідки індивідуалізму, цінності якого можуть стати частиною анархії та заперечення універсальних людських цінностей.

Так чи інакше, в Україні можемо спостерігати інституціональну амбівалентність. Ментальність та інституціональні архетипи двох територіально розділених частин українського народу історично формувалися під впливом різних чинників матеріально-технологічного та інституціонального середовища. Інституціональний зв'язок з європейським світом зберігався до занепаду Гетьманщини (1780 р.), після чого Україна потрапила під збільшений вплив уже чітко сформованої інституціональної матриці Російської імперії, частиною якої вона стала.

Геополітичне розташування України між Сходом і Заходом, існування окремих частин народу під владою держав з альтернативними інституціональними матрицями стали вирішальними чинниками територіального розділення України в інституціональному сенсі. С. Кірдіна з цього приводу пише: «Прикордонний характер і відносно малі розміри визначають велику роль зовнішніх чинників домінування сусідніх країн щодо «маленьких держав». Тому в різні періоди історичного розвитку вони можуть тяжіти то до одного, то до іншого типу інституціональної структури. Це ускладнює виявлення властивої їм структури базових інститутів» [9].

Сьогодні є достатньо підстав констатувати, що за всі часи перебування України під впливом різних імперій на її території утвердилась амбівалентна інституціональна матриця. І до сьогодні в західній, «польсько-австрійській» частині України функціонує тип субсидіарної матриці, у східній, «російсько-радянській» – комунітарної. Л. Кучма вважав, що саме в західних українців «європейська ментальність виявляється виразніше. У них – повага до законності. А звідси – повага до власності. Саме це є проявами європейської

ментальності [11]. Така оцінка з наших теоретичних позицій оцінюється як некоректна, оскільки ми вважаємо, що в західних українців європейська ментальність є не просто виразнішою, вона й є саме європейською в сенсі домінування субсидіарних цінностей, у той час як у східних українців ментальність є неєвропейською в сенсі домінування комунітарних цінностей.

Тобто в Україні немає цілісної гомогенної інституціонально-матричної ідентичності. Її інколи плутають з національною чи культурною ідентичністю. М. Рябчук чітко уловлює цей момент, стверджуючи, що «...головний розкол в Україні не мовний, не етнічний і навіть не регіональний, а ідентичнісний». Саме він статистично істотно корелює з рештою чинників, хоча із жодним до кінця не збігається, чим і зумовлює українську відносну гетерогенність і відносну стабільність» [15]. Погоджуючись з цим, звернемо увагу також на те, що згадуваний розкол характеризує різні способи мислення і сприйняття інституціональних норм поведінки, які субстанціонально не пов'язані з особливостями «малоросійського» чи українського етносів.

Тому ми й не підтримуємо трактування наявності малоросійщини як культурної маргіналізації, що формує опозицію західництву та європейській інтеграції, спротив модерності тощо. Насправді субстанціональною причиною розколу є не відмінність в етнічній культурі українців, а саме особливості інституціональної культури як способу (чи технології) освоєння навколишнього (матеріально-технологічного) середовища, що є різним на Заході й Сході України.

Економіки східних і західних регіонів України суттєво відрізняються, оскільки вони сформувалися в різних матеріально-технологічних середовищах. Економіка сходу України – у комунітарному середовищі, заходу – у субсидіарному. Перший варіант – це важка промисловість, олігархічні холдинги і заводи-гіганти з десятитисячними колективами, де формується психологічна атмосфера комунітаризму й патерналізму.

У західних регіонах значна частина населення виявляє субсидіарну (індивідуальну) ініціативу та заробляє в сільському (індивідуальному) господарстві, різним напівлегальним чи нелегальним підприємництвом. Західний українець не потребує патерналізму, він шукає місця, де можна уникнути державного чи будь-якого іншого контролю. Він обирає, наприклад, такі види підприємницької діяльності, як туристичний бізнес, заробітки за кордоном, вирубування лісу, незаконний видобуток бурштину тощо.

Територіальні особливості ментальності українців є суттєвими. Деякі дослідники вважають, що можна виокремити риси ментальності типового українця. Такими загальними рисами, як вважають А. Гриненко та В. Кирилюк, є індивідуалізм, емоційність, кордоцентризм, толерантність, селянськість (хуторянство) тощо [5, с.18]. Проте з позицій інституціонально-матричного підходу слід виокремлювати два типи (інституціональної) ментальності – субсидіарний і комунітарний. Західні українці схильні до активної раціоналістичної, індивідуалістської (субсидіарної) ринкової ментальності, східні – до пасивної споглядальної, колективістської (комунітарної), патерналістської (редистрибутивної) ментальності.

Навряд чи такі відмінності можна коректно пов'язувати з етнічними особливостями, це швидше архетипи інституціональної поведінки, тобто різні типи колективного несвідомого, що формують різні системи соціальних норм, стандартів поведінки і способу життя загалом. Представники різних етносів можуть легко співіснувати в межах єдиної нації-держави, чого не можна сказати про носіїв різного інституціонального архетипу. У контексті поставлених питань знову згадаємо Фернандо Аїнсу, який звертає увагу на те, що сьогодні сформовано нові кордони ідентичності. Раніше простір етнічної, мовної, релігійної ідентичності збігався з територією. Нині поняття ідентичності все менше залежить від локальних і національних уподобань,

сама ідентичність не є синонімом гомогенності і не завжди пов'язана з чітко окресленою територією [2, с. 199].

Тим не менше, є приклади того, що варіативна інституціональна поведінка може бути зорієнтована на єдиний інституціональний вибір. Європа внаслідок реалізації сучасного політичного глобалізму сьогодні формує економічну, політичну й ідеологічну цілісність у межах єдиного ринково орієнтованого державного утворення – Європейського Союзу. Поряд із цим здійснюється централізація, стандартизація та уніфікація, що є елементами комунітарної матриці. Проте вони впроваджуються як комплементарні до домінуючих у західному суспільстві елементів субсидіарної інституціональної матриці кожної окремої держави. Позитивний вплив комплементарності підтверджується дослідженнями відомого англійського соціолога Ентоні Гіденса, який за результатами вивчення феномену так званої «європейської соціальної моделі» робить висновок, що держави, що найкраще пристосувалися до нових умов, створили «гібридні моделі» на основі окремих досягнень інших країн [4].

Інституціональний вибір є складним явищем, пов'язаним із проблемою колії (path-dependence problem). Дві колії – це не дві траєкторії, а два різні світи, два різні соціальні порядки, що розрізняються простим набором правил. Це так звані граничні умови соціальних порядків [3]. Для демонстрації цієї граничності згадаймо історію японського солдата Хіроо Онода, останнього диверсанта Другої світової війни, який, не знаючи, що війна закінчилася, продовжував воювати аж до 1974 року. Повернувшись до Японії, він побачив інше життя, зіткнувся з іншими цінностями, сформованими під впливом західних цінностей. Не пристосувавшись до нових реалій, він уже через рік переїхав до Бразилії. Ставши багатим, Хіроо Онода повернувся на батьківщину, заснував громадську організацію для боротьби з деградацією і криміналізацією молоді на основі формування в неї традиційних і зрозумілих для нього цінностей.

У книзі Д. Аджемоглу і Дж. Робінсона є посилання на парадоксальне явище, що спостерігається в місті Ногалес, поділеному навпіл на американо-мексиканському кордоні [1]. Жителів цього міста об'єднує спільне походження, мова і культура, але роз'єднує приналежність до різних інституціональних порядків – з одного боку американського, з іншого – мексиканського. В американській частині міста, як і в всій Америці, відносно високі доходи, об'єктивний суд, чесна поліція й ефективна система охорони здоров'я. У мексиканській частині, як і у всій Мексиці, ці параметри характеризуються низьким рівнем. Автори книги найважливіші причини відмінностей між двома частинами вбачають у різних інституціональних системах. Вони переконані, що правильні, справедливі соціальні інститути створюють важливі передумови для суспільного прогресу.

Інституціональна амбівалентність може бути продемонстрована на прикладі цілого етносу, який сьогодні, будучи розділеним, проживає у КНДР і Південній Кореї. Хоча інституціональний вибір здійснювався у цих країнах під впливом зовнішніх чинників, але на основі єдиної культури та етнічного менталітету, географії, клімату, приблизно рівномірного розподілу виробництва. Наслідком цього є фактично альтернативні державно-політичні інститути. Одні й ті ж риси етнічної психології корейців – почуття поваги до старших, схильність до дисципліни та покори – були використані для побудови різних інститутів. На півночі – для побудови культу особи керівника, обмеження свободи, бюрократизації життя; на Півдні – для створення сучасного мобільного суспільства із захищеними правами, з активними профспілками та іншими атрибутами демократії. Таким чином, етнічна психологія та схожі матеріально-технологічні середовища можуть стати елементами підтримки різних інститутів.

Щоб зробити новий інституціональний вибір, потрібно «вискочити» зі старої колії та проторувати нову. Як це зробити? Конкретні заходи ніхто не зможе сформулювати, оскільки такі зміни мають плануватися на декілька

покоління. Південна Корея – це одна з країн, що віднайшла можливості змінити інституціональну траєкторію. До таких можна віднести Японію, Китай, Сінгапур, Гонконг, Тайвань – країни комунітарного типу інституціональної матриці. Російський економіст А. Аузан звертає увагу на те, що ці країни продемонстрували одну й ту ж динаміку соціокультурних змін: перехід від традиційних цінностей до секулярно-раціональних; зростання цінностей самовираження; зміцнення значення індивідуалізму; зниження дистанції влади; висока довготривала орієнтація (стратегічний підхід). Соціокультурна динаміка забезпечувалася відповідними інституціональними змінами, що були закріплені в свідомості за 60 років. Тобто спочатку відбувається інституціональний вибір, потім він закріплюється в культурній інерції [3]. На наш погляд, причини успішності означених інституціональних змін слід шукати також у їх комплементарному характері, оскільки модель базових інститутів залишилася незмінною, вона була лише доповнена ізоморфними елементами альтернативного типу матриці.

Приклади азійських країн можуть бути зразком інституціональних змін для України. Свого часу Л. Кучма запропонував містичне («нумерологічне») пояснення європейського вибору України. Він вважав, що Україна від хрещення Русі (988 р.) до своєї незалежності (1990 р.) пройшла шлях приблизно у тисячу років, який ділиться на три рівних відтинки часу, кожен з яких заперечує попередній. Упродовж першого відтинку, від хрещення Русі до Гедиміна (1321 р.), Україна перебувала в рочищі східної Християнської традиції. Упродовж другого відтинку часу – у період литовської доби – Україна потрапляє під західний вплив. Протягом останньої третини історії, від Переяславської Ради до незалежності, Україна була повернена до православного культурного циклу, який завершився. Настала черга домінування західного світу [11]. Ми зазначимо, що за такою циклічною

логікою через близько триста п'ятдесят років Україна знову буде зорієнтована на євразійський вектор.

Більш адекватну відповідь на проблему колії треба шукати на основі пошуку внутрішніх іманентних чинників. З цього приводу прибічники системного мислення стверджують, що адаптація системи – це перетворення системи через послідовність різних реформ (подій, зусиль), що об'єднуються в операційному дизайні (концентрація сили). Щоб визначити, яких реформ потребує система, важливо розуміти кінцеву мету, середовище, центр тяжіння (джерело влади – *О.М.*) чинної системи та центр тяжіння бажаної майбутньої системи [14, с. 142]. У нашому разі ми маємо справу з інституціональною системою, що потребує інституціональних змін на основі пошуку елементів, комплементарних до чинних інституціональних матриць. Вони мають сприяти оновленню соціальних відносин, зберігаючи їх стабільність на основі традиційних норм і цінностей.

Стійкість соціальних систем за будь-яких типів інституціональних матриць тісно пов'язана зі стабільністю ціннісної підсистеми. Тому національно-державна ідеологія має ґрунтуватися на збалансованому поєднанні комунітарних і субсидіарних цінностей народу, і тому вкрай важливо при проведенні будь-яких реформ, зокрема медичної, пенсійної та інших, конструювати оптимальний інституціональний порядок, що ґрунтується на стабільності ціннісної системи суспільства. Історична доля народу матиме сумнівні перспективи, якщо ціннісна система суспільства буде випробовуватися волюнтаристськими експериментами політичної еліти.

Висновок з даного дослідження. Наведена вище аргументація доводить факт інституціональної амбівалентності України, що полягає в домінуванні в західних регіонах субсидіарних, у східних – комунітарних цінностей. У цьому сенсі очевидною є думка про потребу вироблення в Україні асиметричної моделі децентралізації. В Європі таку модель використовують для набуття територіями відносної автономії в політико-

правовому, матеріально-фінансовому, етнокультурному чи інших сенсах з метою попередження чи розв'язання конфліктів. Для України асиметрична модель потрібна для подолання розколу, спричиненого відмінностями в інституціональних архетипах.

Перспективи подальших розвідок полягають у пошуку та обґрунтуванні шляхів адаптації інституціональної системи до актуальних проблем, пов'язаних з альтернативними архетипами інституціональної поведінки західного та східного регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства та бідності / Дарон Аджемоглу, Джеймс Робинсон. – К. : Наш формат. – 504 с.
2. Аинса Ф. Реконструкция утопии. Эссе / Ф. Аинса; пер. с франц. – М.: Наследие – Editions UNESCO, 1999. – 207 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/ainsa/index.php
3. Аузан А. О проблеме колеи (path-dependence problem), возможности модернизации и роли социокультурных факторов / А. Аузан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://postnauka.ru/longreads/35754>. – дата обращения к ресурсу 12.03.2018.
4. Гідденс Е. Майбутнє європейської соціальної моделі / Ентоні Гідденс. Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. – К. : Заповіт, 2006. – 56 с.
5. Гриненко А. М. Вплив менталітету на соціальну згуртованість українського суспільства / А. М. Гриненко, В. В. Кирилюк // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. Випуск 12, у 2 т. – 2017. – Т. 2. – 296 с.
6. Ільченко Н. М. Вплив інституціональних факторів на формування та розвиток системи публічного врядування в суспільстві / Н. М. Ільченко // Державне будівництво. – 2011. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_2_13
7. Калганова Л. А. Европейские и российская модели государственного управления: сравнительный анализ // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. – 2010. – Т. 2. – С. 25–50 [Электронный ресурс]. – Режим допуску : <https://elibrary.ru/contents.asp?issueid=925484>
8. Кирдина С. Г. Институциональные матрицы и развитие России: введение в X-Y-теорию. Издание 3-е, переработанное, расширенное и иллюстрированное. — СПб. : Нестор-История, 2014. – 468 с.
9. Кирдина С. Г. Теория институциональных матриц (пример российского институционализма)/ С.Г.Кирдина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://knigi.link/institutsionalnaya-ekonomika_1268/gkirdina-teoriya-institutsionalnyih-matritys-37374.html. – Дата обращени я к ресурсу 12.03.2018.
10. Козаков В. М. Українська ментальність як архетипний фактор гармонізації суспільно-владних відносин / В. М. Козаков // Публічне урядування : збірник. – №3 (8) – червень 2017 (спецвипуск). – Київ : ДП “Видавничий дім «Персонал», 2017. – 422 с.

11. Кучма Л. Україна – не Россия / Л. Кучма. – М. : Время, 2004. – 560 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : https://www.e-reading.club/chapter.php/1024731/2/Kuchma_-_Ukraina_-_ne_Rosiya.html
12. Липов В. В. Институциональная комплементарность социально-экономических систем : монография / В. В. Липов. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2011. – 484 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/15030>
13. Молодцов О. В. Методологічні аспекти теорії інституціональних матриць в контексті динаміки інституціональних змін / О. В. Молодцов // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_2_8
14. Напльоків Ю. В. Адаптація системи за допомогою управління її центру тяжіння / Ю.В. Напльоків // Публічне урядування : збірник. – № 4 (9). – Вересень 2017. – Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. – с. 138–152.
15. Рябчук М. Дві України: кінець амбівалентності? / М. Рябчук // Критика. – Квітень, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <https://krytyka.com/ua/articles/dvi-ukrayiny-kinets-ambivalentnosti>
16. Филиппова І. Г. Деформація інституціональної матриці в Україні / І. Г. Филиппова, В.Г. Сумцов // Мат. міжн. наук.-практ. конф. «Проблеми управління людським капіталом – виклики сучасності». – Луганськ, СНУ ім. В. Даля, 2011. – С. 236–243.

Statement of the problem. This study is a continuation of the article in the previous issue of this collection. It reproduces the main positions of the theory of institutional matrices, shows their methodological significance for the implementation of a well-balanced institutional policy for the implementation of institutional changes. Within this context, various connotations of the concept of «institutional matrix» are disclosed, a brief characterization of X and Y institutional matrices is given as models of basic institutions.

Urgency. Ukrainian researchers of institutional issues do not give a concrete answer to the peculiarities of the institutional matrix that is currently operating in Ukraine. However, the understanding of this specificity can give the opportunity to form a conceptual vision of reforming the institutional system and overcoming the difficulties on the path to European integration.

The purpose of the article is to express the theoretical position regarding the features of the institutional matrix in Ukraine.

Our task was to study the arguments that in the territory of modern Ukraine, two types of matrixes have been formed at the same time and simultaneously prove the ambivalence of the institutional matrix in Ukraine.

Summary. In theory, the diversity of institutional matrices is reduced to two types – X and Y. They are also called eastern and western matrices. According to the dominance factor of the ideological institutional component, we call them communitarian and subsidiary matrices.

To the communitarian matrix belongs to Russia, which inherited it from the Moscow kingdom, which had a model of decentralized power. After becoming part of the Golden Horde, Russia received a model of the Horde statehood built on the communitarian matrix. In various spheres of life, the principles of rigid centralization and unification of public life began to be established.

In Russia, the basic elements of both the subsidiary and communitarian types of the institutional matrix were historically formed. Such institutional ambivalence has led to somewhat simplified romantic approaches to assessing the archetype of the mentality of the Ukrainian people, which underlies the institutional matrix of society. This is either the exclusively communitarian nature of Ukrainians as representatives of the Slavic ethnic group, whose system of values has long been woven statehood, communion, communal equality, or the natural nature of Ukrainian democracy, through which such a form of national Ukrainian state as the Hetmanate arose. It is evaluated as a political system with pronounced democratic features.

The mentality and institutional archetypes of the two territorially divided parts of the Ukrainian people were historically formed under the influence of various factors of material and technological and institutional environment. The geopolitical location of Ukraine between East and West, the existence of separate parts of the people under the authority of states with alternative institutional matrices became decisive factors of the territorial division of Ukraine in the institutional sense.

Conclusions and outcomes. The above argument proves the fact of the institutional ambivalence of Ukraine, which consists in domination in the western regions of the subsidiary, in the east – communitarian values. Therefore, it is

necessary in Ukraine to develop an asymmetric model of decentralization. In Europe, such a model is used to acquire territories of relative autonomy in political, legal, financial, ethno-cultural or other senses in order to prevent or resolve conflicts. For Ukraine, an asymmetric model is needed to overcome the split caused by differences in institutional archetypes.